

СТУДЕНТТЕРДИ ЧЕТ ТИЛИН ҮЙРӨНҮҮГӨ КЫЗЫКТЫРУУНУН АЙРЫМ УСУЛДАРЫ

Предметти окутуп баштардан мурда алдын ала план түзүп, сабакка даярдануу менен бирге окутуучу алдына максат коет. Максатка жетүү көптөгөн ыкмаларды, аракеттерди жана билимди талап кылары шексиз.

Макаланын негизги өзөгүн «студенттерди англис тили сабагына кантип кызыктыруу керек?» деген суроого болгон жооптор түзөт.

Биз, факультеттер аралык кафедрасынын окутуучулары болгондуктан, түрдүү факультеттердин студенттерине англис тилинен сабак беребиз. Ошондуктан, негизги адистиги чет тили эмес болгон студенттердин англис тилине болгон кызыгуусун ойготуу жана окуу программасын жакшы өздөштүрүп, курсту максатына жеткирүү үчүн кандай ыкмаларды колдонсок болорлугу тууралуу болмокчу.

Студенттерде предметке болгон кызыгуу же умтулуу болбосо, ийгиликти камсыз кыла албастыгыбыз анык. Башка сөз менен айтканда, кызыгуу жок болсо, кайра-кайра кайталанган сөздөрдөн эч кандай натыйжа чыкпайт. Ошондуктан, окутуучуга студенттерди сабакка кызыктыруу үчүн өзгөчө бир жандуу ыкмаларды пайдаланууга туура келет. Студенттердин сабакка кызыгуусу канчалык деңгээлде жогору болсо, сабактын жүрүшү да кызыктуу болуп, максатына жетет.

Биздин өлкөдө англис тили чет тили болуп эсептелет. Демек биздин студенттерибиз үчүн тилдик чөйрө (языковая среда) өздөрүнүн группалаштары, ал эми тилдин жападан жалгыз булагы - окутуучу гана. Бул чет тилин үйрөнүүгө болгон шарттын чектелүү экендигин билдирет.

Жогорудагыларды эске алганда, азыркы учурдун талабына ылайык студенттердин тил деңгээлин көтөрүүгө болгон аракеттер канаттандырарлык деңгээлде болушу өтө зарыл. Бул багытта чет тили окутуучусуна эң чоң жоопкерчилик жүктөлгөндүгүн ар бирибиз сезе билишибиз керек.

Группада окуган студенттердин бардыгынын сабакка кызыгуусун арттырып, активдештирүүнүн төмөндөгүдөй жолдорун сунуштоону туура таптык:

1. Сабак менен багытты жана чөйрөнү айкалыштыруу.
2. Окутуучу энергия булагы болууга тийиш.
3. Көрсөтмө куралдарды көп пайдалануу.
4. Сабакка маданий компоненттерди камтуу.
5. Уюштуруучулук.
6. Сабактын материалдарын туура тандоо.

Сабак менен багытты жана чөйрөнү айкалыштыруу. Чет тилин өздөрүнүн күнүмдүк жашоосу, чөйрөсү жана анда болуп жаткан жаңылыктар, өзгөрүүлөр менен байланыштырып үйрөтүү жакшы натыйжаларды алып келет.

Студенттер да өздөрүнө тиешеси бар, өздөрүн кызыктырган темаларды талкуулоону жакшы көрүшөт. Ошол кызыктуу темаларды алар чет тилинде айтып бере алышса, бул өздөрү үчүн да, окутуучу үчүн да чоң жетишкендик эмеспи.

Биз азыр факультеттердин өзгөчөлүктөрүн эске алып, ар бир факультет үчүн атайын даярдалган тексттерди программага киргизип, алардын үстүндө иштеп жатабыз. Мисалы: математика факультетинин студенттери үчүн математикалык терминдер камтылган, өздөрүнүн деңгээлине ылайык тексттер каралган: бөлүү, көбөйтүү, кемитүү, кошуу амалдарынан баштап, дүйнөлүк улуу математиктердин өмүр баяндары, алардын изилдеген проблемалары, илимде жасаган ачылыштары жана математика илимине кошкон салымдары тууралуу жана информациялык технологиялар боюнча атайын тексттерди алабыз.

Ал эми сүрөтчү модельерлер үчүн кездемелердин түрлөрү, алардын аталыштары, кийимдердин тарыхы, дүйнөгө таанымал кутурьелер жана алардын эмгектери тууралуу, бычуу, тигүү боюнча дагы башка атайын тексттер каралган. Туризм факультетинин студенттери үчүн дүйнөлүк жана жергиликтүү туризм, туристтерди тейлөө, рекламанын түрлөрү, Кыргызстандын жана областыбыздын туристтик базалары жана туристтерди кызыктырган биздин кооз жаратылыш байлыктарыбыз (Алтын-Арашан, Көк-Жайык ж.б.) тууралуу тексттер жана легендалар алынат.

Ошентип, студенттердин окуп жаткан багыты сабагыбыздын өзөгүн түзүшү - бул эн туура жана пайдалуу багыт болуп эсептелинет. Бул жерде жалгыз гана жаңы фактор - тил. Өздөрүнө тааныш нерсени англис тилинде кантип айтуу керектигин үйрөнүү, такыр тиешеси жок материалдарды кайталагандан көрө кызыктуурак келип, тапшырманы көңүлдөнүп аткарууга шарт түзөт. Ал эми көңүлдөнүп аткарылган тапшырма студенттин эсинде көпкө сакталып, тил үйрөнүүгө жакшы таасирин тийгизет.

Мындан тышкары, ырлар, обондуу ырлар, макал-лакаптар, ар түрдүү оюндар, ролдоштурулган диалогдор, элестүү сүрөттөрдү тартуу, сабакта техникалык каражаттарды пайдалануу, айрым экскурсиялык (музейде, телеграфта ж.б. жайларда) сабактарды өтүү сыяктуу активдүү аракеттер тил үйрөнүүдөгү бири-биринен бөлүп кароого болбой турган комплекстүү окутуу каражаттары болуп эсептелинет. Бул комплекстүү программаны туура пайдалана билген окутуучу сөзсүз түрдө курстун башында койгон максатына жетет деген ишенимдебиз.

Окутуучу энергия булагы болууга тийиш. Жогоруда айтылып кеткендей, студенттер үчүн окутуучу тилдин жалгыз гана булагы болгондуктан, ар дайым жоопкерчиликтүү болууга тийиш. Ааламда Күн энергиянын булагы болгон сыяктуу, окутуучу да студенттер үчүн энергиянын жана билимдин булагы болуусу зарыл. Окутуучунун энергиясы ар бир студенттин жүрөгүнө жеткенде гана алардын сабакка болгон кызыгуусу артат жана окутуучу өз талаптарына жооп ала алат. Жүрөктөгү нур жүрөккө жетет.

Көрсөтмө куралдарынын маанилүүлүгү. Окутуучу үчүн көрсөтмө куралдарынын жардамы чоң. Сабакта колдонулган көрсөтмө куралдар ишти бир кыйла жеңилдетип, убакытты да үнөмдөйт. Ошондой эле, сабакты жандандырууда көрсөтмө куралдарынын ээлеген орду өзгөчө. Алар студенттердин өз алдынча же болбосо, топ-топторго бөлүнүп иш алып барууларына, ой-жүгүртүүлөрүнө жана ойлорун иреттүү кылып айтып берүүлөрүнө чоң шарттарды түзөт.

Абстракттуу темалар жөнүндө сөз кылгандан көрө, көз алдындагы нерселер тууралуу сөз кылуу жеңил жана сабактын кызыктуу өтүшүнө шарт түзөт. Анткени студенттер арасында талкуулар, талаш-тартыштар болот эмеспи.

Сабакка маданий компоненттерди камтуу. Тил менен маданият тыгыз байланышта. Үйрөнүп жаткан тилиңди эне тили катары туткан элдин маданиятын, каада-салт, үрп-адатын үйрөнүү да студенттер арасында чоң кызыгууну туудурат.

Улуу Британиянын жана Америка Кошмо Штаттарынын азыркы кезде кеңири жайылып, майрамдалып келе жаткан майрамдарынын тарыхын, кантип майрамдала тургандыктарын түшүндүрүп, ал майрамдарда жасала турган тамак-аштар менен ырым-жырымдарды, ырдала турган ырларды үйрөтүп өтүлгөн сабактар студенттердин көңүлүндө көпкө сакталып, алардын ал өлкөлөргө жана тилге болгон кызыгууларын арттырат. Бул майрамдар жергиликтүү же улуттук майрамдар менен салыштырып талкуулоо үчүн да кызыктуу тема.

Уюштуруучулук. Компаниянын ийгилиги менеджердин иштеген ишинин жыйынтыгына байланыштуу болгондой эле, студенттердин сүйлөө деңгээли окутуучунун канчалык деңгээлде сабакты өтө билгендигинен кабар берет. Студенттер - биздин күзгүбүз. Өзүбүздүн эмгектин жыйынтыгын студенттерибиздин речинен көрсөк болот.

Мугалим адамкерчиликтүү жана сезимтал, ал эми студенттер жөндөмдүү, жоопкерчиликтүү болушса, сабактын атмосферасы жетишерлик деңгээлде жагымдуу болору шексиз.

Сабактын материалдарын туура тандоо. Тил үйрөнүүдө колдонулган материалдар ар түрдүү жана кызыктуу болушу зарыл. Студенттердин кызыгуулары камтылып, күнүмдүк турмушка керектүү, чындыкка жакын темалардын тандалып алынышы талапка ылайык, жана ошондой эле тандалып алынган тема өтүлгөн грамматика менен байланышта болуусу керек. Материалдарды жергиликтүү маданиятка, чындыкка жараша тандап алуу туура болот деп эсептейм.

Коммерциялык максат менен чыгарылган кээ бир материалдар биздин студенттердин окуу программасына, билим деңгээлине туура келбей калган учурлар көп кездешет. Окуу китептери сабак өтүүгө ылайык бардык шарттарды камтуусу зарыл. Ошол себептүү, кээ бир биздин окуу программаларыбызга ылайык келбеген (айрыкча, АКШнын элчилиги же ар кандай фонддор тартуулаган экономикалык, социологиялык ж.б. илимий китептер) окуу куралдарын пайдалануу окутуучунун да ишин оорлотуп, студенттерден да бир кыйла ашыкча аркеттерди талап кылат. Бул, албетте, туура эмес. Биз жөнөкөй тил менен студенттерге оор болбогондой атмосфераны түзүү менен тил үйрөтүүдө жакшы жетишкендиктерди багындыра алабыз деген ойду айткым келет.

Адабияттар

1. “Forum” – English teaching forum annual. 2007.
2. “Student Centered Teaching” – Peace Corps.
3. Peace Corps Conference Materials.